

แนวทางการพัฒนาหาบเร่ แผงลอยจำหน่ายอาหาร ในเมืองพัทยา*

Hawker Food Development in Pattaya Municipality

อภิsek ปันสุวรรณ**

สุธีร์ สุนิตย์สกุล***

Apisek Pansuwan

Sutee Sunitsakul

บทคัดย่อ

กิจกรรมหาบเร่ แผงลอย เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่งที่สำคัญของเศรษฐกิจนอกระบบที่พบได้ในหลายเมืองทั่วโลก เมืองพัทยาเป็นอีกแห่งหนึ่งที่พบกิจกรรมนี้เป็นจำนวนมาก ในการศึกษาครั้งนี้ทำการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ สังคมและทัศนคติของผู้บริโภคอาหารหาบเร่ แผงลอย จำนวน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาของโครงการการวิเคราะห์ที่ตั้งและรูปแบบการพัฒนา
สุขาภิบาลอาหาร หาบเร่ แผงลอย กรณีศึกษา เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร
รวมทั้งความร่วมมือจากศูนย์อนามัยที่ ๓ จังหวัดชลบุรี และเจ้าหน้าที่เมืองพัทยา ที่ช่วยให้การวิจัยนี้
ดำเนินการได้เป็นอย่างดี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

*** นักวิชาการสาธารณสุข กลุ่มพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อม ศูนย์
อนามัยที่ ๓ กรมอนามัย ชลบุรี

๓๐๐ ตัวอย่าง พบว่าอาหารจากร้านจำหน่ายที่เป็นหาบเร่ แผงลอยมีความสำคัญต่อประชาชนที่มีรายได้ไม่สูงนัก โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยในเมืองพัทยา ทั้งนี้สิ่งที่ผู้บริโภคพึงพอใจมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านความสะดวกของที่ตั้งร้าน และราคาจำหน่าย ในขณะที่ปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญเป็นอย่างสูงในการเลือกซื้ออาหารคือ ความสะดวกของอาหารและความสะดวกของที่ตั้งร้าน ตามลำดับ สิ่งที่ควรพัฒนาต่อไปในอนาคตก็คือการพัฒนามาตรการทั้งในเชิงพื้นที่และระบบสุขาภิบาลอาหาร

คำสำคัญ : ร้านจำหน่ายอาหารหาบเร่ แผงลอย สุขาภิบาลอาหาร พัทยา

Abstract

Hawking is an informal economic activity found in many cities, including Pattaya. As a result of a survey, on socio-economics and attitudes towards food hawkers from 300 consumers in Pattaya, it was found that hawker food was an important source for the local people, particularly on those low and middle incomes. Most of the consumers were satisfied with the hawker food locations and price, while cleanliness and location were most important factors when making choice. In the future, both areas – the cleanliness and location – should be improved to meet the food sanitation requirements.

Keywords : Hawker Food, Food Sanitation, Pattaya

คำนำ

ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมเป็นระบบอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ส่งผลให้มีประชากรจำนวนมากอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง อันเนื่องมาจากเมืองได้กลายเป็นศูนย์รวมความเจริญและสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพทำให้ประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๐) ในขณะที่ประชากรส่วนหนึ่งที่อพยพเข้ามาจะประกอบอาชีพส่วนตัวโดยการประกอบอาหารขายในเขตเมือง แต่เนื่องด้วยจำนวนเงินทุนที่จำกัดทำให้ส่วนใหญ่จะประกอบกิจการในรูปหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารในทางสาธารณะ เนื่องจากอาชีพนี้ไม่จำเป็นจะต้องมีความรู้และประสบการณ์ และต้นทุนประกอบการต่ำ (Yasmeen, 1996; Tinker, 1997) สินค้าส่วนใหญ่ที่นำมาจำหน่ายมักเป็นอาหารที่ปรุงสำเร็จและอาหารสด ซึ่งอาหารที่นำมาจำหน่ายมักถูกละเลยเรื่องของสุขลักษณะ ความสะอาดและความปลอดภัยรวมทั้งบริเวณที่ใช้ประกอบการหาบเร่และแผงลอยจำหน่ายอาหารมีลักษณะที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาลทำให้เสี่ยงต่อการระบาดของโรคอุจจาระร่วงฉับพลัน (กรมอนามัย, ๒๕๔๒; ชูลีพรศักดิ์สงวามย์ และคณะ, ๒๕๔๘)

เมื่อพิจารณาความปลอดภัยด้านอาหารสำหรับคนไทย พบว่า คนไทยยังคงมีความเสี่ยงในการบริโภคอาหารอยู่ในระดับที่สูง ทั้งนี้ข้อมูลของสำนักงานระบาดวิทยาพบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงทั้งสิ้น ๑,๑๖๑,๘๗๗ คน และเสียชีวิตถึง ๙๓ คน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ พบผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงจำนวน ๙๙๕,๑๖๑ คน และเสียชีวิตถึง ๖๘ คน โดยจังหวัดที่มีผู้ป่วยสูงสุด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา รองลงมาคือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกรุงเทพมหานคร และจังหวัดร้อยเอ็ด ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ พบว่ามีผู้ป่วยเป็นโรคอุจจาระร่วงทั่วประเทศเพิ่มขึ้นเป็น ๑,๒๔๕,๐๒๒ คน ในที่นี้เสียชีวิตถึง ๙๐ คน สำหรับในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ พบผู้ป่วยเป็นโรคอุจจาระร่วงทั้งสิ้น ๑,๒๙๐,๖๒๗ คน และมีการเสียชีวิตถึง ๘๓ คน จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคนไทยยังมีความเสี่ยงสูงด้านความปลอดภัยของอาหารที่ใช้ในการบริโภค (สำนักงานระบาดวิทยา, ๒๕๕๐)

เมืองพัทยา เป็นพื้นที่ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามและน่าสนใจเป็นจำนวนมาก สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรีในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ผ่านมามีจำนวน

นักท่องเที่ยวประมาณ ๗,๘๘๒,๕๔๑ คน ทำรายได้ ๖๑,๖๙๘.๔๖ ล้านบาท เฉพาะเมืองพัทยาแห่งเดียวมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากถึง ๖,๖๘๐,๖๕๘ คน ทำรายได้ถึง ๕๙,๓๔๗.๖๑ ล้านบาท เนื่องจากเมืองพัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ โดยประชากรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๘๗ ประกอบอาชีพด้านการค้าและการบริการนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ และประชาชนมีรายได้เฉลี่ยประมาณ ๒๗๐,๐๐๐ บาท/คน/ปี (สำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี, ๒๕๕๒) ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเข้ามาหางานทำ จากสถิติประชากรปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ในเขตเมืองพัทยามีประชากร รวมทั้งหมด ๗๗,๗๒๗ คน และในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ในเขตเมืองพัทยามีประชากรรวมทั้งหมด ๑๐๔,๓๑๘ คน เพิ่มขึ้น ๒๖,๕๙๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒ และพบว่ายังมีประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยาถึง ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐-๕๐๐,๐๐๐ คน (สำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี, ๒๕๕๒)

หาบเร่แผงลอยหมายถึงใคร

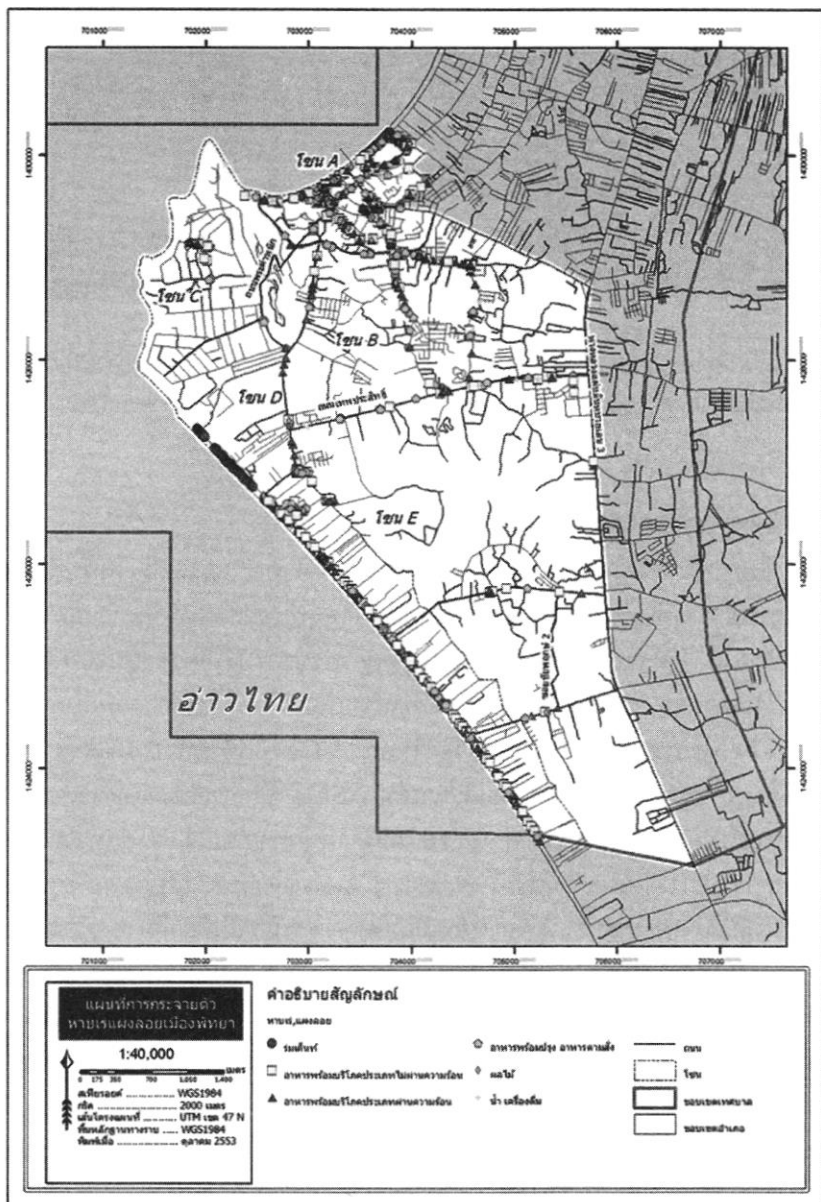
ตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ให้นิยามหาบเร่ แผงลอย ไว้ดังนี้ หาบเร่ แผงลอยที่จำหน่ายอาหาร หมายถึง ร้านที่ปรุงและจำหน่ายอาหาร รวมทั้งเครื่องดื่ม บนทางสาธารณะ โดยไม่มีการตั้งอาคารถาวร และ ผู้ประกอบการหาบเร่ แผงลอยที่จำหน่ายอาหาร หมายถึง ผู้ที่ปรุงหรือเตรียม และจำหน่ายอาหารให้ผู้บริโภค ทั้งนี้อาจจะเป็นเจ้าของกิจการเองหรือลูกจ้าง

ในบทความชิ้นนี้ จะได้นำเสนอส่วนหนึ่งของผลการศึกษาร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหาร ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงลักษณะและแหล่งที่ตั้งของร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหาร คุณลักษณะของผู้บริโภคอาหารจากหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหาร ซึ่งในการศึกษาค้างนี้จะทำการศึกษาเฉพาะเขตพัทยาใต้และหาดจอมเทียนเท่านั้น รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงมิติต่าง ๆ ของร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหาร ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารในเมืองพัทยา รวมทั้งเป็นตัวแทนของการพัฒนาร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารสำหรับเมืองอื่น ๆ ต่อไป

ลักษณะและแหล่งที่ตั้งของร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหาร

ผลจากการสำรวจในช่วงเดือนมีนาคมถึงสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ในพื้นที่เขต พัทยาใต้จะมีการตั้งแบบเกาะกลุ่ม (Cluster pattern) ใกล้ย่านธุรกิจและชุมชน ในขณะที่ร้านหาบเร่แผงลอยในบริเวณหาดจอมเทียนจะตั้งตามแนวถนนที่เลียบชายหาด (Ribbon pattern) ในส่วนการศึกษาในเรื่องลักษณะของร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหาร พบว่า ในเขตเมืองพัทยามีความหลากหลาย ทั้งในรูปแบบของการจัดร้านและอาหารที่จำหน่าย กล่าวคือในพื้นที่เขตพัทยาใต้ซึ่งอยู่ในย่านใจกลางธุรกิจของเมือง (Central Business District : CBD) นั้น จะมีร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารเกือบตลอดทั้งวัน โดยจะมีมากที่สุดในพื้นที่ตลาดใกล้วัดชัยมงคล รวมทั้งซอยใกล้เคียง ทั้งนี้ช่วงที่ผู้ประกอบการมาตั้งร้านมากที่สุดจะอยู่ในช่วง ๒๑.๐๐-๒๒.๐๐ น. เป็นต้นไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้บริการแก่ผู้ที่ทำงานในเมืองพัทยา ที่นิยมซื้ออาหารกลับไปทานที่พัก และส่วนหนึ่งเป็นการรองรับความต้องการอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว และผู้ที่ทำงานในย่านถนนคนเดิน (Walking Street) ซึ่งเป็นย่านท่องเที่ยวที่สำคัญในเวลากลางคืนของเมืองพัทยา ทั้งนี้ร้านโดยส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าที่อยู่ในรูปแบบรถเข็นเคลื่อนที่ และมีการจำหน่ายอาหารปรุงสำเร็จ และมาปรุงใหม่ในบริเวณบาทวิถี ในขณะที่เดียวกันมีบางร้านที่ตั้งโต๊ะสำหรับรับประทานอาหารบนพื้นผิวจราจรช่องซ้ายสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดขวางการจราจร รวมทั้งอาจจะเกิดอันตรายแก่ผู้ใช้บริการได้อีกด้วย

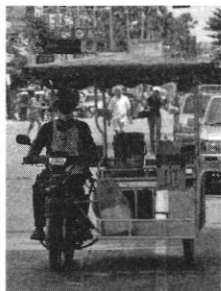
ในส่วนของร้านค้าที่จำหน่ายในหาดจอมเทียน พบว่า มีการตั้งร้านตลอดแนวชายหาด ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะตั้งบริเวณปากซอยของชายหาด โดยรูปแบบร้านจะเป็นร้านที่ติดตั้งไปกั๊บนานพานะ อาทิเช่น พวงข้างกับรถจักรยานยนต์ ปรับบริเวณท้ายรถกระบะไว้ปรุงหรือจำหน่ายสินค้า รวมทั้งการหาบเร่ขาย แต่เนื่องจากบริเวณชายหาดถนน รวมทั้งทางเท้าชายหาดจอมเทียนไม่ได้รับการผ่อนผันให้จำหน่ายอาหารได้ ทำให้ผู้ประกอบการมักจะถูกทางเทศกักจับกุม ในส่วนของร้านค้าอีกกลุ่มหนึ่งที่พบคือรูปแบบของการตั้งแผงลอยทั้งถาวร และกึ่งถาวรในรูปแบบรถเข็น ซึ่งมักพบหน้าบริเวณร้านค้าในแถบชายหาดเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารในบริเวณนี้จะให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะร่มเตียงที่ตั้งให้บริการแก่นักท่องเที่ยวตลอดแนวชายหาด ซึ่งไม่ได้รับการอนุญาตให้มีการปรุงจำหน่ายอาหาร รองลงมาคือผู้ที่อยู่อาศัยหรือทำงานในพื้นที่แถบชายหาด อาทิเช่น พนักงานโรงแรม หรือบังกะโล

แผนที่ที่ ๑ การกระจายตัวของพาหนะแหล่งข้อมูลจำหน่ายอาหารในเมืองพัทยา

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ ๑ ตัวอย่างลักษณะการประกอบการหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารที่พบในเมืองพัทยา ได้แก่ ผู้ค้าประเภทหาบเร่ (ก) รถจักรยานยนต์พ่วงข้าง (ข) และแผงลอยจำหน่ายอาหาร (ค) เป็นต้น

ผู้บริโภคอาหารหาบเร่ แผงลอยในเมืองพัทยา

ในการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริโภคอาหารหาบเร่ แผงลอย ในพื้นที่พัทยา และเขตหาดจอมเทียน ได้ทำการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคม อาทิทางด้าน อาชีพ รายได้ รายจ่าย ขนาดครัวเรือนและพฤติกรรมกรรมการบริโภคของผู้บริโภคอาหาร จากหาบเร่แผงลอย รวมทั้งทัศนคติในการเลือกร้านเพื่อบริโภค ซึ่งได้ทำการเก็บตัวอย่าง ผู้ซื้อจำนวน ๓๐๐ ราย ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Random ในเขตพัทยาใต้และชายหาด จอมเทียน โดยการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ในช่วงเดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๓ หลังจากนั้นทำการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ด้วยวิธี Weighting Average Index โดยการเปรียบเทียบ ภูมิลำเนาผู้บริโภคสองกลุ่มคือ ผู้ที่อาศัยในเมืองพัทยาและนักท่องเที่ยวที่มายังเมืองพัทยา

ผลจากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภคอาหารจากหาบเร่แผงลอย (ดังแสดง ในตารางที่ ๑) พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ที่บริโภคอาหารจากหาบเร่แผงลอยเป็นเพศ หญิงร้อยละ ๕๒.๙ ในขณะที่ผู้ซื้อเพศชาย มีร้อยละ ๔๗.๑ โดยผู้บริโภคอาหารจาก หาบเร่แผงลอยที่อาศัยอยู่ในพัทยาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕ ในขณะที่นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ ๕๔ ทั้งนี้ อายุของประชากรส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี ร้อยละ ๓๖.๔ รองลงมาคืออายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี และ อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐ และร้อยละ ๑๘.๙ ตามลำดับ เมื่อพิจารณา

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๔ (๒๕๕๕) ฉบับที่ ๑ ๒๕๗

ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภคอาหารจากhabenrengeloy

ชื่อ	ปีการศึกษา	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ
เพศ			
ชาย	๕๒.๕	๕๔.๐	๕๗.๑
หญิง	๕๗.๕	๔๖.๐	๕๒.๙
อายุ			
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๖.๖	๑๒.๓	๙.๙
๒๑ - ๓๐ ปี	๓๖.๗	๓๖.๐	๓๖.๔
๓๑ - ๔๐ ปี	๓๐.๑	๒๙.๘	๓๐.๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๒๑.๑	๑๕.๘	๑๘.๙
๕๑ - ๖๐ ปี	๔.๘	๕.๓	๕.๐
๖๐ ปีขึ้นไป	๐.๖	๐.๙	๐.๗
ระดับการศึกษา			
ประถมศึกษา	๒๙.๒	๗.๘	๒๐.๔
มัธยมต้น (ม.๑-๓)	๑๘.๕	๖.๙	๑๓.๗
มัธยมปลาย (ม.๔-๖) หรือ ปวช.	๓๒.๑	๑๘.๑	๒๖.๔
อนุปริญญา	๖.๕	๑๐.๓	๙.๑
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	๑๓.๗	๕๖.๙	๓๑.๓
อาชีพ			
ค้าขาย	๔๗.๑	๑๖.๕	๓๔.๗
เกษตรกร	๑.๒	๑.๗	๑.๔
รับราชการ	๒.๔	๑๓.๙	๗.๐
บริษัทเอกชน	๙.๔	๓๑.๓	๑๘.๒
รับจ้างทั่วไป	๒๖.๕	๗.๐	๑๘.๖
เรียนหนังสือ	๒.๙	๑๔.๘	๗.๗
อื่น ๆ	๑๐.๖	๑๔.๘	๑๒.๓
รายได้เดือน			
น้อยกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๑๐.๑	๑๓.๐	๑๑.๓
๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๕๓.๓	๒๐.๐	๓๙.๘
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๘.๙	๒๖.๑	๒๑.๘
มากกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๗.๘	๔๐.๙	๒๗.๑
จำนวนสมาชิก			
๑ - ๒ คน	๓๗.๖	๑๓.๒	๒๗.๘
๓ - ๔ คน	๔๑.๘	๔๙.๑	๔๔.๗
มากกว่า ๔ คน	๒๐.๖	๓๗.๗	๒๗.๕

๒๕๘ อภิเศก บัณฑิตสุวรรณ

ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยากับนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยามีอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี เป็นส่วนใหญ่เช่นกัน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๗ รองลงมาคืออายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี และอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑ และร้อยละ ๒๑.๑ ตามลำดับ ในส่วนของผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยา อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี ร้อยละ ๓๖ รองลงมาคืออายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี และอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๘ และร้อยละ ๑๕.๘ ตามลำดับ

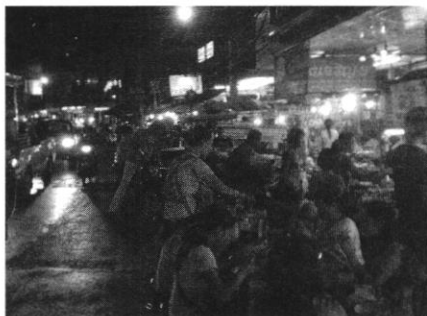
ในส่วนของการศึกษาของผู้บริโภคอาหารจากหาบเร่แผงลอย พบว่าส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ที่ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓ รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. ๔-๖) หรือ ปวช. และระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔ และร้อยละ ๒๐.๔ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยากับนักท่องเที่ยว พบว่า ระดับการศึกษาของผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยา อยู่ที่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. ๔-๖) หรือ ปวช. ร้อยละ ๓๒.๑ รองลงมาคือระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมต้น (ม. ๑-๓) คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒ และร้อยละ ๑๘.๕ ตามลำดับ ในส่วนของผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยา มีการศึกษาอยู่ที่ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ถึงร้อยละ ๕๖.๙ รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. ๔-๖) หรือ ปวช. และระดับอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑ และร้อยละ ๑๐.๓ ตามลำดับ ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับภูมิสำเนาพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและภูมิสำเนาแตกต่างกันมีนัยสำคัญอย่างยิ่ง

ในด้านอาชีพของกลุ่มประชากรผู้บริโภคอาหารจากหาบเร่แผงลอย พบว่าประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป และบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖ และร้อยละ ๑๘.๒ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยากับนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยาประกอบอาชีพค้าขาย ถึงร้อยละ ๔๗.๑ รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป และทำงานอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕ และร้อยละ ๑๐.๖ ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะทำงานในบริษัทเอกชน ร้อยละ ๓๑.๓ รองลงมาคืออาชีพค้าขาย และเรียนหนังสือรวมถึงอาชีพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕ และร้อยละ ๑๔.๘ ตามลำดับ

สำหรับรายได้ของผู้บริโภคอาหารจากหาบเร่แผงลอย พบว่าประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๓๙.๘ รองลงมาคือมากกว่า

๑๕,๐๐๐ บาท และ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๑ และร้อยละ ๒๑.๘ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากภูมิฐานะ พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยามีรายได้อยู่ที่ระหว่าง ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท ถึงร้อยละ ๕๓.๓ รองลงมาคือ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท และมากกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙ และร้อยละ ๑๗.๘ ตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยว มีรายได้อยู่ที่มากกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๔๐.๙ รองลงมาคือ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท และ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑ และร้อยละ ๒๐ ตามลำดับ ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับภูมิฐานะ พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และภูมิฐานะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญอย่างยิ่ง

จากการศึกษาขนาดครัวเรือนผู้บริโภคอาหารจากหาบเร่แผงลอย พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของประชากรส่วนใหญ่อยู่ที่ ๓-๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๗ เช่นเดียวกับในส่วนของผู้ที่อาศัยในพัทยามีรายได้ร้อยละ ๔๑.๘ และนักท่องเที่ยวอยู่ที่ร้อยละ ๔๙.๑ ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับภูมิฐานะ พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนและภูมิฐานะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญอย่างยิ่ง

ภาพที่ ๒ ลักษณะการบริโภคอาหารจากหาบเร่แผงลอยทั้งในบริเวณหาดจอมเทียนและพื้นที่พัทยาใต้

ในส่วนของพฤติกรรมในการบริโภคอาหารจากหาบเร่แผงลอย (ตารางที่ ๒) พบว่าประชากรส่วนใหญ่บริโภคอาหารประเภทอาหารสำเร็จรูป เช่น ข้าวราดแกง ข้าวมันไก่ ถึงร้อยละ ๖๗.๑ โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทยามีบริโภคอาหารประเภทอาหารสำเร็จรูปนี้ มีถึงร้อยละ ๘๔.๕ ส่วนนักท่องเที่ยวบริโภคอาหารประเภทนี้ คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๗ ในขณะที่

ตารางที่ ๒ พฤติกรรมในการบริโภคอาหารจากหีบแรมแฝงลอย

ตัวแปร	ผู้ที่อาศัยในพหุ	นักฟองเงียว	รวม
	%	%	%
ประเภทสินค้า (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)			
อาหารสำเร็จรูป	๘๔.๕	๕๘.๓	๖๗.๑
อาหารกึ่งสำเร็จรูป	๗๓.๘	๗๓.๙	๗๓.๙
ผลไม้	๖๒.๕	๗๒.๒	๕๑.๖
เครื่องดื่มต่าง ๆ	๕๕.๔	๕๑.๓	๕๒.๗
จำนวนวัน			
ทุกวัน	๗๔.๔	๑๒.๓	๔๙.๓
๓ - ๕ วัน	๑๔.๓	๙.๖	๑๒.๔
อาทิตย์ละครั้ง	๖.๐	๔.๔	๕.๓
เฉพาะวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์	๓.๐	๔.๔	๓.๕
เฉพาะช่วงที่มาเที่ยวพหุ	๒.๔	๖๙.๓	๒๙.๔
ช่วงเวลา (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)			
ช่วงเช้า (๐๖.๐๐ - ๐๙.๐๐ น.)	๕๐.๓	๑๘.๓	๓๗.๗
ช่วงกลางวัน (๐๙.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.)	๔๘.๕	๗๖.๙	๕๙.๖
ช่วงเย็น (๑๗.๐๐ - ๒๓.๐๐ น.)	๖๕.๓	๓๓.๙	๕๒.๙
ช่วงกลางคืน (๒๓.๐๐ - ๐๖.๐๐ น.)	๒๕.๗	๘.๓	๑๘.๘
รายจ่ายค่าอาหาร/เดือน			
น้อยกว่า ๒,๐๐๐ บาท	๓๕.๓	๗๑.๐	๔๙.๓
๒,๐๐๑ - ๔,๐๐๐ บาท	๓๑.๗	๒๓.๔	๒๘.๕
๔,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท	๑๓.๒	๒.๘	๙.๑
๖,๐๐๑ - ๘,๐๐๐ บาท	๑๑.๔	๐.๐	๖.๙
๘,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๗.๒	๐.๙	๔.๗
มากกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๐.๖	๐.๗	๑.๑
การประสบโรคระบบทางเดินอาหาร			
เคย	๖๕.๓	๗๑.๖	๖๗.๘
ไม่เคย	๓๔.๗	๒๘.๔	๓๒.๒

ประชากรที่บริโภคอาหารประเภทอาหารกึ่งสำเร็จรูป เช่น ก๋วยเตี๋ยว หรืออาหารตามสั่ง ถึงร้อยละ ๗๓.๙ โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทธาและนักท่องเที่ยวบริโภคอาหารประเภทนี้ กว่าร้อยละ ๗๓.๘ และ ๗๓.๙ ตามลำดับ สำหรับประชากรที่บริโภคอาหารประเภท ผลไม้มีประมาณร้อยละ ๕๑.๖ โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทธาบริโภคผลไม้ ร้อยละ ๖๒.๕ ส่วนนักท่องเที่ยวบริโภคผลไม้ ถึงร้อยละ ๗๒.๒ และประชากรส่วนใหญ่ที่บริโภคเครื่องดื่มต่าง ๆ จากร้านหาบเร่แผงลอย คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗ ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทธา คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๔ และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ ที่บริโภคเครื่องดื่มต่าง ๆ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในพัทธาซื้ออาหารจากร้านหาบเร่แผงลอยเพื่อบริโภคทุกวัน ถึงร้อยละ ๗๔.๔ โดยผู้บริโภคอาหารจากร้านหาบเร่แผงลอย ส่วนใหญ่จะซื้ออาหารจากร้านหาบเร่แผงลอยในช่วงเวลากลางวัน (๐๙.๐๐-๑๗.๐๐ น.) และในช่วงเย็น (๑๗.๐๐-๒๓.๐๐ น.) ถึงร้อยละ ๕๙.๖ และ ๕๒.๙ ตามลำดับ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้ที่อาศัยในพัทธาซื้ออาหารมากที่สุดในช่วงเย็น ในขณะที่นักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างจะซื้ออาหารจากร้านหาบเร่แผงลอยมากที่สุดในช่วงกลางวัน ถึงร้อยละ ๖๕.๓ และ ๗๖.๙ ตามลำดับ

ในส่วนของการจ่ายค่าอาหารจากร้านหาบเร่แผงลอยขณะที่อยู่เมืองพัทธา พบว่า ผู้บริโภคมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนส่วนใหญ่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ บาท รองลงมาคือ ระหว่าง ๒,๐๐๑-๔,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓ และ ๒๘.๕ ตามลำดับ ทั้งนี้ขณะที่ผู้ที่อาศัยในพัทธามีรายจ่ายค่าอาหารต่อเดือน น้อยกว่า ๒,๐๐๐ บาท รองลงมาคือ ๒,๐๐๑-๔,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๓๕.๓ และ ๓๑.๗ ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มนักท่องเที่ยว ที่มีรายจ่ายค่าอาหารน้อยกว่า ๒,๐๐๐ บาท ถึงร้อยละ ๗๑ ทางด้านโรคระบบทางเดินอาหารพบว่าประชากรส่วนใหญ่เคยประสบปัญหาโรคทางเดินอาหาร ร้อยละ ๖๗.๘ โดยผู้ที่อาศัยในพัทธาเคยประสบปัญหาโรคทางเดินอาหาร ร้อยละ ๖๕.๓ ในขณะที่นักท่องเที่ยวมีปัญหาเดียวกันถึงร้อยละ ๗๑.๖

สำหรับความพึงพอใจของผู้ที่บริโภคอาหารจากร้านหาบเร่ แผงลอย ในเมืองพัทธานั้น พบว่ามีความแตกต่างระหว่างผู้บริโภคสองกลุ่มในบางประเด็น เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะซื้ออาหารในแถบหาดจอมเทียน ในขณะที่ผู้ที่อาศัยในเมืองพัทธาจะซื้ออาหารส่วนใหญ่จากในเขตพัทธาได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้ ความสะดวก เพราะอยู่ใกล้ที่ตั้งร้านเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคพึงพอใจในระดับมากถึงร้อยละ ๔๒.๗ ในขณะที่

ความพึงพอใจในด้านอื่น ๆ ทั้งในเรื่องราคา ความสะอาด และความหลากหลายของอาหาร รวมทั้งความพร้อมของสถานที่นั้นส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวจะพึงพอใจในระดับมากในด้านความสะดวก ความหลากหลายของอาหาร และสถานที่ ในขณะที่ด้านรสชาติ และความสะดวกของอาหาร และสถานที่จะอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นที่สังเกตว่าราคาของอาหารเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจน้อย ซึ่งสะท้อนราคาอาหารที่จำหน่ายในย่านดังกล่าว

ในด้านเหตุผลที่ผู้บริโภคใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกร้านอาหารในการบริโภคอาหารนั้น ผู้บริโภคที่เป็นผู้ที่อาศัยในเมืองพัทยาจะให้ความสำคัญกับความสะอาดของอาหารมากที่สุด รองลงมาคือ ความสะดวกเพราะอยู่ใกล้ที่ตั้งร้านและความหลากหลายของอาหาร ตามลำดับ ในขณะที่ผู้บริโภคกลุ่มนี้ให้ความสำคัญน้อยในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่จอดรถ และห้องน้ำ ในส่วนนักท่องเที่ยวนั้นพบว่า จะให้ความสำคัญในเรื่องความสะดวกเพราะอยู่ใกล้ที่ตั้งร้านมากที่สุด รองลงมาคือ ความสะอาดของอาหารและความหลากหลายของอาหาร ตามลำดับ ทั้งนี้ความสะอาดของสถานที่ปรุงและห้องน้ำ เป็นสิ่งที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุด

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กลุ่มผู้บริโภคอาหารจากร้านหาบเร่ แผงลอยในเขตพัทยาได้และชายหาดจอมเทียนนั้น มีความแตกต่างในเรื่องของกลุ่มผู้บริโภค โดยผู้ที่บริโภคอาหารแถบพัทยาได้จะเป็นผู้ที่ทำงานในเมืองพัทยาเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ผู้ที่บริโภคอาหารในแถบหาดจอมเทียนโดยส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งอาหารจากร้านหาบเร่แผงลอยถือเป็นแหล่งอาหารราคาถูกสำหรับผู้บริโภคที่มีรายได้ปานกลางลงมา โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในเขตเมืองพัทยา อย่างไรก็ตามทั้งสองกลุ่มต่างมีเหตุผลตัดสินใจในการบริโภคที่คล้ายคลึงกันก็คือ ปัจจัยเรื่องความสะดวกสบายของที่ตั้งร้าน ความสะอาดและความหลากหลายของอาหารที่จำหน่าย

นโยบายการพัฒนาสุขภาพิบาลในที่หรือทางสาธารณะเมืองพัทยา

นโยบายด้านสุขภาพิบาลอาหารราชการส่วนกลางที่สำคัญคือ นโยบายอาหารปลอดภัยของรัฐบาลที่ดำเนินการสืบต่อจากโครงการอาหารสะอาดรสชาติอร่อย และมีความพยายามจากส่วนกลางในการควบคุมสถานที่จำหน่ายอาหารในแหล่งท่องเที่ยว

สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่วางแนวทางการดำเนินงานของงานสุขาภิบาลอาหาร แต่อย่างไรก็ตามนโยบายท้องถิ่นจะมีการมุ่งเน้นตามผู้บริหารท้องถิ่น

๑. นโยบายผู้บริหารเมืองพัทยา

นโยบายภาคการเมืองท้องถิ่นได้วางให้พัทยาคือเมืองทันสมัย จากบทสัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์ กรุงเทพธุรกิจ Biz week ของนายกเมืองพัทยาคนปัจจุบัน นายอิทธิพล คุณปลื้ม ได้นำเสนอนโยบายผ่านสื่อต่าง ๆ ในการพัฒนาไปสู่เมืองท่องเที่ยวที่ทันสมัย โดยมองต้นแบบเมือง ซานฟรานซิสโก ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เมืองบริสเบน เมืองนิวยอร์ก ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งมีการพัฒนาระบบขนส่ง ควบคู่กับทิวทัศน์ และการกิจกรรมต่าง ๆ

ผู้บริหารเมืองพัทยา จึงใช้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการเพิ่มนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับ Supply ที่พักของเมืองพัทยา ในช่วง high season จะมีห้องพักร้อยละ ๙๐ แต่ในช่วง low season จะมีห้องพักร้อยละ ๓๐ เพื่อให้ยอดที่พักในช่วง low season เพิ่มขึ้น ประกอบกับในช่วงปีที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงจาก ๙.๗ ล้านต่อปี เหลือเพียง ๕ ล้านต่อปี จึงมีแนวคิดในการพัฒนาเมืองพัทยาให้ทันสมัย เป็นเมืองน่าอยู่ และเพิ่มกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมแบบ sport city กิจกรรมงานดนตรี งานปีใหม่ งานวันไหล และมีการเน้นที่กิจกรรมการกีฬา แนวคิดการพัฒนาครบวงจรไฟฟ้าในเมืองพัทยา เพื่อให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยมีโมเดลส่งเสริมให้เมืองพัทยาคือเมืองน่าอยู่ของโลก มีการจัดระเบียบเมือง และบังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรมากขึ้นโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- แยกสัดส่วนพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างชัดเจน แหล่งบันเทิง บาร์เปียร์ แหล่งท่องเที่ยวครอบครัว แหล่งธรรมชาติชายหาด และตลาดน้ำ และแหล่งช้อปปิ้ง

- พัฒนาเศรษฐกิจ ผลักดันกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้สู่ท้องถิ่น และฝึกอาชีพลดการว่างงาน

- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม ปรับภูมิทัศน์ชายหาด ติดตั้งกล้องวงจรปิด ในพื้นที่เสี่ยงภัย ๓๔๗ จุด เพิ่มระบบสื่อสาร wi fi บริเวณชายหาด และพื้นที่สาธารณะ จัดระเบียบชายหาด เพิ่มประสิทธิภาพเกาะล้าน แก้ไขปัญหาแหล่งธรรมชาติทรุดโทรม น้ำเสีย ขยะ

- อำนวยความสะดวกด้านการขนส่ง รถรางไฟฟ้าเมืองพัทยา จัดระเบียบ

การจากรจรให้คล้องตัว สร้างอุโมงค์ลอดทางแยก เปิดสนามบินอู่ตะเภาเป็นสนามบินพาณิชย์

- สวัสดิการประชาชน เรียนฟรี ๑๕ ปี มีรถรับส่ง อาหารกลางวัน E-learning จัดหาบ้านพักเพื่อผู้มีรายได้น้อย และเพิ่มการรองรับการรักษาพยาบาล

๒. แผนนโยบายเมืองพัทยา การจำหน่ายสินค้าในที่ทางสาธารณะ

(๑) พื้นที่พัทยาใต้

เมืองพัทยา ได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดระเบียบการจำหน่ายสินค้าและคัดเลือกผู้จำหน่ายสินค้า ประกอบด้วย รองนายกเมืองพัทยา รองปลัด ผอ.สำนักงานสาธารณสุข หัวหน้าสำนักงานปลัด ผอ.การช่าง หัวหน้างาน และข้าราชการและหน่วยงานและหัวหน้าฝ่าย ประธานชุมชน ๗ ชุมชน โดยมีฝ่ายเทคนิคเป็นฝ่ายเลขา

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาพื้นที่ เมืองพัทยาจึงได้จัดตั้งกรรมการ พบว่าปัจจุบันมีการผ่อนผันพื้นที่ในพัทยาใต้บริเวณตลาดวัดชัยมงคล ตามประกาศ เรื่อง กำหนดบริเวณผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ ลงวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่ไม่ได้ออกใบอนุญาตผู้ค้าตามข้อบัญญัติเมืองพัทยา แม้พื้นที่ดังกล่าวจะได้รับการผ่อนผัน แต่ยังไม่ให้ผู้ค้าในที่หรือทางสาธารณะที่ถูกต้องตามกฎหมายที่จะมีจำหน่ายสินค้าได้ เนื่องจากยังไม่ได้รับอนุญาตจากท้องถิ่นตาม พ.ร.บ. สาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ และข้อบัญญัติเมืองพัทยา เรื่อง การจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๔๕

จากการประชุมของคณะกรรมการการจัดระเบียบการจำหน่ายสินค้าและคัดเลือกผู้จำหน่ายสินค้า ผลมติการประชุมมีแนวคิดที่เห็นว่าปัญหาการรुक้าการขายในผิวจราจรเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไข และอาจมีการยกเลิกเขตผ่อนผันในเขตพัทยาใต้ตามประกาศเมืองพัทยาก่อนและภายหลังจึงจัดระเบียบใหม่

แนวคิดของคณะกรรมการเห็นว่า การค้าขายในเขตพัทยาใต้เป็นปัญหา ในระดับที่ยังไม่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ค้า ทำให้ประเด็นดังกล่าวอาจจะมีการประชุมในคณะกรรมการผ่อนผัน คณะกรรมการอีกชุดหนึ่ง คือคณะกรรมการกำหนดพื้นที่ผ่อนผัน ทั้งนี้อาจจะจำเป็นที่จะต้องเห็นความชัดเจนของนโยบายที่ชัดเจนจากฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายที่ชัดเจนของผู้บริหารในการดำเนินการ

จากข้อมูลสะท้อนภาพประการหนึ่ง จากการสำรวจร้านค้าหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารของโครงการนี้บริเวณพัทยาใต้จำนวน ๓๕ รายพบว่าอาหารที่สุ่มจาก

หีบเร่งแผงลอย เกือบทุกชนิดไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ทางด้านจุลินทรีย์ที่แสดงการปนเปื้อนจากอุจจาระ (E. coli) และจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค (Salmonella) สะท้อนว่าควรมีการดูแลด้านสุขาภิบาลอาหาร

(๒) ขยายหาดจอมเทียนและพัทยา

การประชุมกลุ่มผู้ประกอบการมเตียงขยายหาดจอมเทียน ได้จัดอันดับปัญหาอันดับ ๑ คือ ปัญหาการไม่มีระเบียบและหีบเร่งแผงลอย อันดับ ๒ ปัญหาการจัดเก็บขยะไม่เพียงพอ ห้องสุขาและสถานที่อาบน้ำไม่เพียงพอ อันดับ ๔ ขยะมูลฝอยมากในทะเล อันดับ ๕ ความสะอาดของบาหวี และขาดเจ้าหน้าที่ประสานงานยามฉุกเฉินจากสภาพปัญหาที่พบในขยายหาดคือการขายสินค้าเรในที่หรือทางสาธารณะจำนวนมาก และเจ้าหน้าที่ของเมืองพัทยามาจับกุมกลุ่มผู้เดินค้าของเรในที่บริเวณขยายหาด จะมีการส่งสัญญาณให้กลุ่มตนเองหลบหนีออกจากขยายหาด ไปอยู่ในบาหวีถี่ถี่ตรงข้ามหากหลบหนีได้หรือเสียค่าปรับแล้ว ผู้ค้ายังสามารถขายได้ตามปกติ เพียงแต่ต้องระมัดระวังเจ้าหน้าที่ที่จะเข้าจับกุม

ปัจจุบันเมืองพัทยาไม่มีการอนุญาตผู้ค้าหีบเร่งแผงลอยในที่หรือทางสาธารณะแม้ว่ามีประกาศผ่อนผันให้หาดจอมเทียนและพัทยาได้สามารถจำหน่ายสินค้าได้ โดยได้รับอนุญาตตามข้อบัญญัติท้องถิ่น เรื่อง การจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๔๕ แล้วก็ตาม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาหีบเร่งแผงลอย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาหีบเร่งแผงลอยในเมืองพัทยา พบว่าอาหารจากร้านจำหน่ายที่เป็นหีบเร่งแผงลอยยังมีความสำคัญต่อประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่โดยเฉพาะเมืองท่องเที่ยวอย่างพัทยาซึ่งมีค่าครองชีพสูง ดังนั้นอาหารจากร้านหีบเร่งแผงลอยจึงเป็นแหล่งจำหน่ายอาหารราคาถูกสำหรับผู้ที่ย้ายและทำงานในเมืองพัทยาซึ่งมีรายได้ไม่มากนัก อย่างไรก็ตามนอกจากราคาแล้วความสะดวกยังถือปัจจัยสำคัญที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญและพึงพอใจที่ตั้งร้าน ณ ปัจจุบัน ทั้งนี้สิ่งที่ควรพัฒนาต่อไปในอนาคตก็คือการพัฒนาเรื่องความสะอาดซึ่งพบว่าในปัจจุบันยังคงมีปัญหาอยู่

ในส่วน of ข้อเสนอแนะการพัฒนาเชิงนโยบายผู้บริหารเมืองพัทยามุ่งไปสู่เมือง

ท่องเที่ยวที่ทันสมัย การจัดการสุขาภิบาลอาหารของหาบเร่แผงลอยจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของนโยบายผู้บริหารเมืองพัทยาแต่กฎระเบียบหลายส่วนของเมืองพัทยายังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาและควบคุมการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ ปัจจุบันกรรมการภาคประชาชนของเมืองพัทยาที่เกี่ยวข้องมีความเห็นว่าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่ผ่อนผันที่ไม่มีการจัดการผู้ค้าที่ดี ทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบ และจากการสำรวจด้านสุขาภิบาลพบข้อบ่งชี้ถึงการจัดการสุขาภิบาลหาบเร่แผงลอยและโดยสภาพข้อเท็จจริงยังขาดการจัดการสุขาภิบาลหาบเร่แผงลอย

๑. กฎเพื่อพัฒนาพื้นที่ผ่อนผันการจำหน่ายอาหารและศูนย์จำหน่ายอาหาร

ประกาศเมืองพัทยาพื้นที่ผ่อนผันลงวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๔๑. ยังไม่ชัดเจนว่ามีความสมบูรณ์ตามกฎหมาย และเมืองพัทยามีแนวคิดในการปรับปรุงพื้นที่ผ่อนผันโดยตั้งกรรมการของเมืองพัทยาขึ้นมาพิจารณา การจัดการมีความจำเป็นพิจารณาลักษณะพื้นที่ และบริบทแตกต่างกันของที่หรือทางสาธารณะที่มีการผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าได้เป็น ๒ พื้นที่ คือ

(๑) พื้นที่ผ่อนผันบริเวณตลาดวัดชัยมงคลซึ่งเป็นบริเวณบาทวิถีหรือถนนเมืองพัทยากลางและพัทยาใต้สาย ๒ และสาย ๓

- พื้นที่ผ่อนผันในถนนและบาทวิถีพัทยากลางและพัทยาใต้ กลุ่มคนบางส่วนเห็นว่าเป็นปัญหาไม่ควรมีการผ่อนผัน

- แนวปฏิบัติและนโยบายไม่ชัดเจนคือมีการประกาศเขตผ่อนผัน และข้อบัญญัติเมืองพัทยาในการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ แต่เมืองพัทยาไม่มีการอนุญาตผู้ค้าในพื้นที่ผ่อนผัน แต่มีการจำหน่ายสินค้าในพื้นที่ผ่อนผันที่เป็นทางสาธารณะมายาวนาน

(๒) พื้นที่ผ่อนผันบริเวณชายหาดพัทยาและจอมเทียน

- นโยบายและแนวปฏิบัติชัดเจนคือไม่ใช้ปรุงประกอบในพื้นที่ชายหาด
- แต่การเดินขายสินค้าเรียงไม่ชัดเจนถึงแนวนโยบายและการปฏิบัติเนื่องจากมีการขายจำหน่ายสินค้าในชายหาดและการจับกุมอย่างต่อเนื่อง แต่การจับกุมเป็นการปรามมิให้มีการขยายการค้า ไม่สามารถมุ่งหมายที่จะจัดการผู้ค้าออกไปอย่างเด็ดขาด

โดยสรุป ประกาศพื้นที่ผ่อนผันยังไม่ชัดเจนในความสมบูรณ์ ในประเด็นความเห็นชอบจากเจ้าพนักงานจราจร ซึ่งอาจเป็นเหตุผลหนึ่งในการขาดประสิทธิภาพในการ

บังคับใช้กฎหมายของท้องถิ่น และพื้นที่ผ่อนผันบริเวณบาทวิถีหรือถนนเมืองพัทธยา กลางและพัทธยาใต้สาย ๒ และสาย ๓ ในส่วนของการจำหน่ายสินค้าในถนนเป็นประเด็น ที่ชุมชนเมืองพัทธยาดังคำถามในส่วนนี้

๒. กฎเพื่อพัฒนาสุขลักษณะ

จากผลการสำรวจสุขลักษณะที่พบตัวบ่งชี้สุขาภิบาลอาหารหยาบแฉ่งลอยยังมีความเสี่ยงสูงจากเชื้อโรค และเมื่อพิจารณาข้อบัญญัติการจำหน่ายสินค้าในที่ทางสาธารณะสามารถพิจารณาประเด็นในการพัฒนาดังต่อไปนี้

(๑) การปรับปรุงเกณฑ์สุขาภิบาลอาหารในข้อบัญญัติท้องถิ่นเมืองพัทธยา สำหรับพัฒนาการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะตาม พ.ร.บ. สาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยพิจารณาจากเกณฑ์สุขาภิบาลอาหารสำหรับหยาบแฉ่งลอยของกรมอนามัย เป็นเกณฑ์วิชาการในการปรับปรุง และสุขลักษณะส่วนบุคคลในการปรุงและจำหน่ายอาหารตามผลการศึกษาทางด้านสุขาภิบาล

(๒) ข้อบัญญัติท้องถิ่นสำหรับการพัฒนาการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ มีความจำเป็นในการกำหนดข้อบัญญัติตามบริบทของพื้นที่ผ่อนผันในพื้นที่ ชุมชน (เช่น บริเวณถนนสาย ๒ และสาย ๓) และพื้นที่ชายหาด เพื่อการพัฒนาให้มีความเหมาะสมในแต่ละบริบท โดยใช้พื้นที่เป็นหลักในการจำแนกการบังคับใช้ แต่ไม่มีความจำเป็นการออกข้อกำหนดแยกฉบับสามารถออกข้อกำหนดในฉบับเดียวกัน แต่เกณฑ์การควบคุมพัฒนาแยกตามพื้นที่ และการจำหน่ายสินค้าในที่สาธารณะชายหาด ห้ามมิให้ปรุงประกอบ

(๓) มีการอนุญาตการตั้งร่มเตียง ตามประกาศควบคุมร่มเตียงลงวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ แต่ข้อกฎหมายตามประกาศเมืองพัทธยาในการควบคุมร่มเตียงดังกล่าว เป็นข้อกฎหมายที่กำหนดอำนาจในการดำเนินการตามมาตรา ๖๒ ของ พ.ร.บ. บริหารเมืองพัทธยา พ.ศ. ๒๕๔๒ มีการพิจารณาตีความว่าร่มเตียงไม่ใช่การจำหน่ายสินค้า ย่อมไม่สามารถผ่อนผันให้ใช้พื้นที่ชายหาดที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ตามประกาศเมืองพัทธยาผ่อนผันพื้นที่สาธารณะให้สามารถจำหน่ายสินค้าได้ ลงวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๑ ตามมาตรา ๒๐ พ.ร.บ. รักษาความสะอาด พ.ศ. ๒๕๓๕ กิจกรรมร่มเตียงจึงไม่เข้า ความหมายที่จะได้รับการผ่อนผันให้ดำเนินการได้ การพิจารณากิจกรรมร่มเตียงที่ไม่เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการจำหน่ายสินค้าจึงไม่สามารถให้ใช้พื้นที่สาธารณะได้ และการ

จำหน่ายอาหารในพื้นที่สาธารณะหากไม่ได้รับอนุญาตจะไม่สามารถจำหน่ายสินค้าหรืออาหารในร่มเดียวกันที่เป็นพื้นที่สาธารณะ

แต่หากจะดำเนินการอนุญาตร่มเดียวกันเป็นการเฉพาะ อาจสามารถดำเนินการได้ตามมาตรา ๓๙ หมวดที่ ๔ พ.ร.บ. รักษาความสะอาด พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยออกอนุญาตและมีหลักเกณฑ์เป็นรายไป ทั้งนี้เมืองพัทยาอาจใช้ประกาศลงวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นหลักเกณฑ์กลางมีผลในการบังคับใช้จำได้ โดยระบุไว้ในใบอนุญาตและแนบประกาศนี้ไปพร้อมใบอนุญาตเป็นรายไป ข้อดีในการดำเนินการลักษณะนี้คือการดำเนินการจำหน่ายสินค้าจะต้องขออนุญาตแยกออกไปตาม พ.ร.บ. สาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่อย่างไรก็ตามการใช้มาตรา ๓๙ เพื่อควบคุมร่มเดียวกัน เพื่อความมั่นใจจากศึกษาเจตนารมณ์กฎหมายมาตรานี้อย่างชัดเจน โดยหารี้อีกกับกระทรวงมหาดไทย ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายฉบับนี้

(๔) การพิจารณากิจกรรมร่มเดียวกันเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการขายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะจะสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในการดำเนินการกิจกรรมของกิจกรรมนี้ และเกิดความชัดเจนของอำนาจในการออกกฎที่กฎหมายให้อำนาจ และกิจกรรมร่มเดียวกันจะได้รับการผ่อนผันให้ดำเนินการในพื้นที่ผ่อนผันในพื้นที่สาธารณะ ตามมาตรา ๒๐ พ.ร.บ. รักษาความสะอาด พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ เมืองพัทยาจึงอาจพิจารณาให้กิจกรรมร่มเดียวกันบังคับภายใต้ข้อบัญญัติท้องถิ่น สำหรับการพัฒนาการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะตาม พ.ร.บ. สาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยยึดหลักการเดิมคือให้จำหน่ายได้แต่ห้ามปรุงประกอบในพื้นที่ชายหาดโดยเด็ดขาด และบัญญัติลักษณะการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะในส่วนชายหาด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติสามารถนำเสนอความคิดต่อคณะกรรมการสาธารณสุขเพื่อขอความเห็นชอบในส่วนนี้

(๕) การบริการอาหารบริเวณชายหาด โดยการห้ามปรุงประกอบบริเวณชายหาด อาจพิจารณาการจำหน่ายสินค้าในลักษณะศูนย์จำหน่ายอาหาร หรือสินค้าของราชการที่ให้บริการที่ชายหาด เพื่อตอบสนองความต้องการการจำหน่ายอาหารบริเวณชายหาด ซึ่งในต่างประเทศได้มีการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ ประเทศสิงคโปร์ (Hawkers Inquiry Commission, 1950; Lim, 1992)

สรุป

จากการศึกษาร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารในเมืองพัทยา พบว่า ร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งจัดหาอาหารราคาถูกให้แก่เมืองพัทยา โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่มีรายได้ปานกลางและน้อยซึ่งทำงานในเมืองพัทยา โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการบริโภคที่สำคัญก็คือเงื่อนไขเรื่องความสะดวกในการเข้าถึงร้าน ความหลากหลายและความสะอาดของอาหาร อย่างไรก็ตามก็ดึงดูดกลุ่มผู้บริโภคอาหารดังกล่าวมีความหลากหลายทั้งผู้ทำงานและอาศัยในเมืองพัทยา โดยเฉพาะอาหารที่จำหน่ายในย่านตลาดวัดชัยมงคล ซึ่งเป็นที่ตั้งที่ใกล้สถานที่ทำงาน ที่พักอาศัย และแหล่งท่องเที่ยวกลางคืน ในขณะที่กลุ่มผู้บริโภคอาหารในแถบพื้นที่หาดจอมเทียนจะเป็นนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าเมืองพัทยาได้ดำเนินประกาศพื้นที่ผ่อนผันเพื่อให้สามารถจำหน่ายอาหารจากร้านหาบเร่แผงลอยจำหน่ายอาหารในบางพื้นที่แล้ว อย่างไรก็ตามสิ่งที่สามารถดำเนินการปรับปรุงได้ก็คือการพัฒนาระบบสุขาภิบาลอาหาร ทั้งในแง่ที่ตั้งของสถานประกอบการ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนผู้จำหน่าย เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคตลอดจนนักท่องเที่ยว ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมและสร้างภาพลักษณ์ทางด้านการท่องเที่ยวของไทยต่อไป

ตารางที่ ๓ แสดงระดับความพึงพอใจต่อร้านจำหน่ายอาหารของผู้ซื้อที่อาศัยในเมืองพัทยา

ความพึงพอใจ	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่แน่ใจ	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
๑. ราคาถูก	๑๓	๗.๘	๒๐	๑๒.๐	๑๐๔	๖๒.๗	๒๖	๑๕.๗	๒	๑.๒
๒. รสชาติดี	๑๓	๘.๐	๒๖	๑๖.๐	๑๑๕	๗๐.๖	๘	๕.๙	๑	๐.๖
๓. สะดวกเพราะอยู่ใกล้ที่ตั้งร้าน	๓๒	๑๙.๕	๗๐	๔๒.๗	๕๔	๓๒.๙	๘	๕.๙	๐	๐.๐
๔. ความหลากหลายอาหาร	๒๑	๑๒.๘	๕๔	๓๒.๙	๘๔	๕๑.๒	๕	๓.๐	๐	๐.๐
๕. มีคนบริการถึงที่รับประทานอาหาร	๑๓	๘.๐	๒๕	๑๕.๓	๗๙	๔๘.๕	๓๔	๒๐.๙	๑๒	๗.๔
๖. ความเพียงพอของโต๊ะอาหาร	๙	๕.๖	๒๘	๑๗.๕	๗๒	๔๕.๐	๔๔	๒๗.๕	๗	๔.๔
๗. ความสะอาดของอาหาร	๑๘	๑๑.๑	๒๗	๑๖.๗	๘๓	๕๑.๒	๒๔	๑๔.๘	๑๐	๖.๒
๘. ความสะอาดของภาชนะบรรจุ	๒๒	๑๓.๕	๒๗	๑๖.๖	๘๘	๕๕.๐	๑๘	๑๑.๐	๘	๔.๙
๙. ความสะอาดของสถานที่บริโภค	๒๒	๑๓.๔	๒๖	๑๕.๙	๖๙	๔๒.๑	๑๖	๙.๘	๓๑	๑๘.๙
๑๐. ความสะอาดของผู้ปรุงหรือจำหน่าย	๑๔	๘.๖	๒๙	๑๗.๘	๕๙	๓๖.๒	๑๔	๘.๖	๔๗	๒๘.๘
๑๑. ความสะอาดของสถานที่ปรุงหรือจำหน่าย	๑๖	๙.๘	๑๖	๙.๘	๖๓	๓๘.๔	๑๖	๙.๘	๕๓	๓๒.๓
๑๒. ความสะอาดของอุปกรณ์ปรุงอาหาร	๑๗	๑๐.๕	๒๓	๑๔.๒	๕๗	๓๕.๒	๑๖	๙.๙	๔๙	๓๐.๒

ตารางที่ ๔ แสดงระดับความพึงพอใจต่อร้านจำหน่ายอาหารของผู้ซื้อที่เป็นนักท่องเที่ยว

ความพึงพอใจ	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่แน่ใจ	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
๑. ราคาถูก	๑	๐.๙	๑๔	๑๒.๖	๖๑	๕๕	๓๑	๒๗.๙	๔	๓.๖
๒. รสชาติดี	๗	๖.๓	๒๐	๑๘.๐	๖๕	๕๘.๖	๑๘	๑๖.๒	๑	๐.๙
๓. สะดวกเพราะอยู่ใกล้ที่ตั้งร้าน	๑๘	๑๖.๕	๕๑	๔๖.๘	๒๙	๒๖.๖	๑๐	๙.๒	๑	๐.๙
๔. ความหลากหลายอาหาร	๑๗	๑๕.๕	๔๑	๓๗.๓	๔๑	๓๗.๓	๔๑	๓๗.๓	๙	๘.๒
๕. มีคนบริการถึงที่รับประทาน	๒๗	๒๔.๓	๔๘	๔๓.๒	๓๐	๒๗.๐	๔	๓.๖	๒	๑.๘
๖. ความเพียงพอของโต๊ะอาหาร	๑๖	๑๔.๗	๕๓	๔๘.๖	๓๔	๓๑.๒	๕	๔.๖	๑	๐.๙
๗. ความสะอาดของอาหาร	๖	๕.๔	๒๘	๒๕.๒	๕๖	๕๐.๕	๑๒	๑๐.๘	๙	๘.๑
๘. ความสะอาดของภาชนะบรรจุ	๘	๗.๒	๒๒	๑๙.๘	๕๕	๔๙.๕	๒๐	๑๘.๐	๖	๕.๔
๙. ความสะอาดของสถานที่บริโภค	๙	๘.๒	๒๗	๒๔.๕	๕๗	๕๑.๘	๙	๘.๒	๘	๗.๓
๑๐. ความสะอาดของผู้ปรุงหรือจำหน่าย	๗	๖.๕	๘	๗.๔	๕๙	๕๔.๖	๑๔	๑๓.๐	๒๐	๑๘.๕
๑๑. ความสะอาดของสถานที่ปรุงหรือจำหน่าย	๗	๖.๕	๑๑	๑๐.๒	๕๓	๔๙.๑	๑๓	๑๒.๐	๒๔	๒๒.๒
๑๒. ความสะอาดของอุปกรณ์ปรุงอาหาร	๗	๖.๕	๑๐	๙.๓	๕๕	๕๑.๔	๙	๘.๔	๒๖	๒๔.๓

บรรณานุกรม

- กรมอนามัย. คู่มือการดำเนินงานโครงการสุขภาพิบาลอาหารส่งเสริมการท่องเที่ยว
สนับสนุน เศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ : กองสุขภาพิบาลอาหารและน้ำ กระทรวง
สาธารณสุข, ๒๕๔๒.
- ชูลีพร ศักดิ์สิง่างษ์ และคณะ. ความปลอดภัยด้านแบคทีเรียวิทยาของอาหารใน
งานถนนคนเดินจังหวัดเชียงใหม่. สาขาวิชาสัตวแพทย์สาธารณสุข คณะ
สัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.
- Hawkers Inquiry Commission. Report, Singapore : Government Printing
Office, 1950.
- Lim, S.k. The Impact of Western Fast Food in Singapore with Special
Reference to the Hamburger. Singapore : National University of Singapore,
1992.
- Mc Gee, T.Gand Yeng. Hawkers in Southeast Asian Cities, Planning For
the Bazaar Economy. Ottawa : IDRC, 1977.
- Tinker, Irene. Street Foods. New York : Oxford, 1997.
- Yasmeen, Gisele. Bangkok's Foodscape : Public Eating, Gender Relation
and Urban Change. Doctoral thesis, the Faculty of graduate Studies, The
University of British Columbia, 1996.

